

עניינים תוכן

מבוא	3
פרק ראשון: עוני בישראל – תיאור התופעה, היקף, גורמים, השלכות	4
פרק שני: מצב העוני בישראל, נתונים ודרכי מדידה	9
2.1 גישות למדידת אי שוויון בהכנסות	9
2.2 מדידת עוני בישראל ונתונים	11
2.3 ועדת אלאוף וניסיון לטיפול בבעיית העוני בישראל	12
פרק שלישי: מדיניות הממשלה בנושא הטיפול בעוני בעקבות ועדת אלאוף	15
3.1 השפעת מדיניות הממשלה על העוני בישראל	16
דיון ומסקנות	20
ביבליוגרפיה	23

מבוא

מחקר זה עוסק בנושא של מדיניות הממשלה בנושא של טיפול בעוני ואי השיוון במדינת ישראל. עוני הוא מצב שבו אין לאדם או משפחה מסוימת די אמצעים הדרושים לו כדי שהוא יוכל לקיים את עצמו ואת בני המשפחה שלו. לכן הוא צריך להסתפק ברמת חיים נמוכה יותר מאשר יתר האנשים בסביבה הקרובה שלהם. מדידת עוני היא סוגיה מורכבת ולא מוסכמת על כל החוקרים. בישראל שיטה זו נעשית כאשר הביטוח הלאומי מפרסם את נתוני העוני הרשמיים שלו והם מבוססים על שיטת מדידה יחסית אשר שונה משיטת המדידה האבסולוטית. בישראל נעשות כמה מדידות הקשורות בעוני או במדדים כלכליים וחברתיים למדידת רמת חיים. (גל ומדהלה- בריק, 2016)

ממדי העוני הללו מחושבים בשיטת מדידה יחסית והם מבוססים על נתוני סקר ההכנסות המשולב של הלמ"ס. (אנדבלד ואחרים, 2019) מדדים אלו אשר בוחנים את אי השוויון בחלוקת ההכנסות יעמדו במרכז עבודה זו. אי שוויון בישראל, לעניין עבודה זו, הוא אי שוויון כלכלי בישראל. ישראל נחשבת במשך העשורים הראשונים מדינה שוויונית אולם בשנים האחרונות היא נחשבת לאחת המדינות המערביות בעלות אי שוויון כלכלי גבוה ביותר. המטרה של עבודה זו תהיה לבחון את מצב העוני בישראל לפי מדד אי השוויון אשר בא לידי ביטוי בפרטים בהכנסות, זאת כאשר הבחינה תהיה כיצד מדיניות הממשלה בנוגע לעוני משפיעה על אי השוויון במדינת ישראל.

שאלת המחקר: האם ואיך מדיניות הממשלה לטיפול בעוני משפיעה על היקף העוני ואי השוויון במדינת ישראל?

הפרק הראשון של העבודה יעסוק בתיאור תופעת העוני, בדרכים שבהם ניתן למדוד את העוני ונתונים בנוגע למצב העוני במדינת ישראל. הפרק השני של העבודה יעסוק במדיניות הממשלה בנושא העוני והפרק השלישי של העבודה יעסוק בהשפעת מדיניות הממשלה בנוגע לעוני כפי שהדבר בא לידי ביטוי באי השוויון במדינת ישראל. לבסוף אסכם את העבודה ואענה על שאלת המחקר בחלק הדיון שיעמוד על המסקנות העיקריות של העבודה ודרכים אפשריות שבהם יהיה ניתן לשנות את המצב הקיים מבחינת העוני ואי השוויון במדינת ישראל.

פרק ראשון: עוני בישראל – תיאור התופעה, היקף, גורמים, השלכות

עוני הוא מצב שבו האדם סובל מכך שאין לו די אמצעים כדי לקיים את עצמו או את המשפחה שלו. עוני יכול להיות גם מצב שבו משפחה או קבוצה מסוימת נאלצת להסתפק ברמת חיים נמוכה בהרבה מזו של יתר האנשים בסביבה הקרובה של האדם (דורון, 2017). מצב שבו לאדם אין את היכולת או האמצעים לכלכל את עצמו ואת המשפחה שלו נחשב לעוני אבסולוטי או עוני מוחלט. לעומת זאת, המצב שבו האדם נאלץ להסתפק ברמת חיים נמוכה נחשב במחקר לעוני יחסי (Atkinson and Micklewright, 2019).

בישראל מוגדר עוני יחסי באמצעות קו העוני שהוא כמחצית מן ההכנסה החיצונית במשק בימים של קום המדינה ועד לסוף שנות השישים לא היה חישוב מסודר של היקף העוני במדינת ישראל. לקראת סוף שנות השישים נערך מחקר שביקש לבחון את היקף העוני בישראל. הרעיון אשר עמד מאחורי המחקר היה כחלק ממגמה עולמית אשר טענה כי מוסדות המדינה צריכים לספק מידע ממלכתי בנוגע למצב העוני החברתי במדינות השונות (דניאלי וקורנפלד, 2017).

בעקבות ממצאים אשר הראו כי ממדי העוני הינם גדולים יותר ממה שהיו סבורים, החלו בשנות השמונים לפרסם סקירה שנתית בכל הנוגע לנתונים שונים אשר קשורים לממדי העוני בישראל. באותו שלב החלה גם המדינה להשוות את הנתונים במדינה לנתונים משווים של מדינות נבחרות בעולם. דו"ח זה נקרא "דו"ח ממדי העוני והפערים החברתיים" והוא מפורסם מדי שנה על ידי המוסד לביטוח לאומי. הדו"ח מציג תמונת מצב חברתית כלכלית אשר שמה את הדגש על מצב העוני במדינה (אנדבלד ואחרים, 2020).

המטרה של הדו"ח היא להציג תמונה עכשווית של העוני ושל אי השוויון במדינת ישראל. הדו"ח מבקש לזהות שינויים במצב העניים, לזהות מגמות של אי שוויון במדינת ישראל ולזהות את המקורות להם מתוך רצון לתקן את המצב הקיים ולשפר את תמונת העוני של מדינת ישראל. החל משנת 2012 מתבסס הדו"ח על נתוני ההכנסות כפי שהם נמדדים על ידי סקרי הוצאת משק בית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. למרות שבאופן כללי נוכל לומר כי באותו זמן שבו רמת החיים הכלכלית בישראל עולה, הדו"חות של המוסד לביטוח לאומי מראים כי העוני בישראל לא הראה ירידה יחסית (אנדבלד ואחרים, 2019).

במילים אחרות, יותר ישראלים עובדים אולם נשארים עניים למרות שהם לא סובלים מאבטלה. נכון לתחילת העשור כעשרים אחוזים (לעומת 11 אחוזים במדינות ה-OECD) עניים לפי ההגדרות של המוסד לביטוח לאומי.

על מנת להבין את נושא מדידת העוני יש לבחון גישות שונות אשר עסקו בדרכים אפשריות